Тема. Групи слів за значенням. Омоніми. Ознайомлення зі словником омонімів.

Мета: *повторити та поглибити* поняття про омоніми; *навчити* школярів відрізняти омоніми від багатозначних слів, правильно вживати їх у мовленні; *збагачувати* словниковий запас учнів; *прищеплювати* любов до української мови.

Тип уроку: вивчення нового матеріалу

Хід уроку:

І Організаційний момент

ІІ Актуалізація опорних знань

Бесіда

- Який розділ мовознавства ми вивчаємо?
- Що вивчає лексикологія?
- Що таке лексичне значення слова?
- Яке це пряме значення слова?
- Яке значення слова ми називаємо переносним?
- Синоніми – це... Наведіть приклади.
- Антоніми – це... Наведіть приклади.

ІІІ Оголошення теми та мети уроку

IV Вивчення нового матеріалу

Слово вчителя

Слова, однакові за звучанням або написанням, але різні за значенням, називаються омонімами.

Наприклад:

Лава – вид меблів для сидіння

Лава – плавлена маса, що витікає з вулкану

Омофони – слова, що однаково звучать, але мають різне значення і написання (Юпітер – головний бог у давньоримській міфології; юпітер – електричний прилад);

Омографи – слова, які мають однакове написання, але мають різне значення і звучання (води – іменник, множина, Н.в.; води – іменник, однина, Р.в)

Омоформи – слова, які звучать і пишуться однаково, але означають форми різних слів (віз – іменник, чол.р, однина; віз – дієслово, чол.р., мин. часу).

Уранці – у ранці; музика – музика; світило (у вічі) – світило (небесне); мати (ненька) – мати (автомобіль); став (прозорий) – став (біля парти); дорога – дорога; задачею – за дачею; обід – обід; наніс – на ніс; мене – мине

Робота з підручником (с. 44)

Вправа 99 (усно)

Робота біля дошки «Уточни одним словом».

Захід – іти на захід, важливий захід.
Лист – пожовклий лист, лист від товариша.
Літні – літні канікули, літні люди.
Лютий – лютий мороз, місяць лютий.
Мати – мати друзів, рідна мати.
Пара – пара голубів, водяна пара.
Лава – дерев'яна лава, вулканічна лава.
Балка – глибока балка, залізна балка.
Чайка – морська чайка, козацька чайка.

Порядок виконання лексичного розбору

1. Установити лексичне значення слова.
2. Указати, багатозначне воно чи однозначне.
3. Якщо багатозначне – у прямому чи переносному значенні вжито.
4. Наявність омонімів, синонімів, антонімів.

Зразок лексичного розбору слова *гірка (звістка).*

Гіркий – який має своєрідний їдкий, різкий смак.

Слово багатозначне, у тексті вживається в переносному значенні: *гірка´(звістка) – сповнена горя, біди.*

Синоніми: *страшна, трагічна, тяжка.*

Антоніми: *гірка´(звістка) – радісна, приємна.*

Омонімів немає, однак зміна наголосу призводить до появи неповного омоніма *гі´рка* – невелика гора.

Прочитати каламбури. До якої частини мови належить кожне з виділених слів? Що відбудеться, якщо змінити форму слів?

Їжачиха сину **ш и л а**
Чобітки без голки й **ш и л а**.
* * *
Не ховайсь, Бровко, у **б у д у**,
Я тебе сварить не **б у д у**.
* * *
Лева кинули ***за ґрати***,
Хочуть Лева **з а к у в а т и**.
Просить Вовка він **з а г р а т и**,
А Зозулю – **з а к у в а т и**.

(*Очікувані відповіді:* слова належать до різних частин мови. Якщо змінити форму слова, то слова перестають бути омонімами).

Поясніть значення омонімів. Доберіть до них із довідки слова, які допоможуть зрозуміти їх значення (на дошці записано).

І група:
Коса, пара
Довідка: молодят, дівоча, туфель, морська, гаряча, нагострена.
ІІ група:
Місяць, ключ
Довідка: літній, із секретом, журавлиний, повний, консервний, скрипічний.
ІІІ група
Півники, бракувати
Довідка: розквітлі, сміливості, забіякуваті, партію виробів, часу.

V Підсумок уроку

Гра «Кмітливий».

Завдання: відгадати загадки-запитання. Довести, що відповіді є словами-омонімами:

— Яку частину слова можна у землі знайти? (Корінь)
— Яке крило ніколи не літає? (Крило в будівлі)
— З якого крана води не набереш? (Із підйомного)
— Яким ключем не можна відімкнути замок? (Журавлиним)

Продовжіть речення.

На сьогоднішньому уроці я зрозумів … , навчився … , переконався … , усвідомив..

VI Домашнє завдання

1.§ 13
2. Вправа 105, виконати лексичний розбір слів: старий (дід), лютий (собака).

Джерела:
1.https://vseosvita.ua/library/grupi-sliv-za-znacennam-omonimi-74725.html
2. https://sites.google.com/site/metodicnaskarbnickaolga/ukraienska-mova/uroki/5-klas-omonim